

ARTIKKELI

<https://doi.org/10.33350/ka.143350>

Näkökulmia suomalaisen varhaiskasvatuksen tutkimuksiin eri tieteenalojen e-kirjoina julkaistuissa väitöstutkimuksissa

Jarmo Kinos, Samuli Ranta, Heidi Harju-Luukkainen, Heidi Chydenius,
Tuulikki Ukkonen-Mikkola, Jonna Kangas, Marita Neitola,
Inkeri Ruokonen & Arniika Kuusisto

Tämä artikkeli tarkastelee suomalaista varhaiskasvatusta käsittelevää tutkimusta väitöskirjoihin kohdentuvan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen kautta. Tutkimustehtävänä oli analysoida vuosien 1975–2022 aikana e-kirjana julkaistujen varhaiskasvatukseen kytkeytyvien suomalaisilla yliopistoilla tehtyjen väitöstutkimusten (N=80) tutkimusmenetelmiä, tutkimuksen kohteita ja aiheita eri tieteenaloilla. Tutkimustulosten mukaan varhaiskasvatusta käsittelevissä väitöstutkimuksissa painottuvat laadulliset menetelmät suhteessa määrällisiin ja monimenetelmällisiin tutkimusasetelmiin. Lisäksi lapsen näkökulma korostuu väitöstutkimuksissa palvelun tuottajan näkökulmaa enemmän. Tutkimusaiheet kohdistuvat yleisimmin varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan. Pedagogiikan analyysi ilmentää lisätutkimuksen tarpeita liittyen siihen, miten pedagogiikka on määritelty ja ymmärretty varhaiskasvatuksessa, sekä siihen, onko varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa koskeva tarkastelu turhan kapeaa alan tieteellisissä teksteissä. Tulosten pohjalta voidaan todeta, että jatkokutkimuksessa ja tutkielmia ohjatessa on tärkeää huomioida sekä menetelmällinen että tutkimuksen tarkastelunäkökulmiin liittyvän monipuolisuuden ylläpitäminen ja vahvistaminen.

Johdanto

Varhaiskasvatus (aiemmin päivähoito) on muuttunut ajan saatossa monen eri tekijän vaikutuksesta. Varhaiskasvatuksen kenttään heijastuvat osin keskenään jännitteisessä asemassa olevat pääomat, kuten hallinnollinen, kulttuurinen, taloudellinen ja praktinen pääoma (Kinos, 1997). Poliittisten puolueiden ohjelmat, taloudelliset etuudet, ideologiat ja arvot ovat näiden välisen kamppailun käyttövoimaa (Onnismaa, 2010). Valtion ja kuntien toimialat, koulutusjärjestelmän eri tasot, ammattijärjestöt ammattikuntineen sekä moninaistuneet perheet ovat keskeisessä asemassa kunakin vuosikymmenenä määrittelemässä varhaiskasvatusta ja myötävaikuttamassa niihin tutkimuksellisiin näkökulmiin, joita kussakin ajassa pidetään tärkeinä (Puhakka, 2002; Virtanen, 1998; Välimäki, 1998).

Suomessa varhaiskasvatus on kiinnittynyt päivähoitoinstituutioon, lastentarhaan ja myöhemmin päiväkotiin (Ranta ym., 2021), kohdentuen alle kouluikäisten lasten opetukseen, kasvatukseen ja hoitoon (Furu & Heilala, 2021). Varhaiskasvatus-käsitettä käytetään monin tavoin, esimerkiksi kuvaamaan varhaiskasvatustilanteita, varhaiskasvatustilanteita, varhaiskasvatusalan koulutusta ja varhaiskasvatuspedagogiikkaa. Tutkijat viittaavat varhaiskasvatuskäsitteeseen tutkimusalan, oppiaineena tai käytännön toimintana (Hujala, 2007; Härkönen, 2003; Lahdes, 1984; Takala, 1984). Varhaiskasvatus-käsitteeseen on liitetty myös ikäkauteen, lapsen kehitykseen ja toisaalta toiminta- ja palvelumuotoihin liittyneitä käsityksiä (Brotherus ym., 2002; Hakkarainen, 2002). Varhaiskasvatuksen määrittelyyn liittyy useissa julkaisuissa ja ohjeistuksissa lapsen kokonaisvaltainen hyvinvoinnin ja oppimisen edistämisen sekä lapsen huoltajien tukemisen näkökulma. Ojala (1985) määritteli varhaiskasvatuksen seuraavasti: ”varhaiskasvatus on kodin, päivähoiton ja esikoulun elämäntilanteeseen sijoittuva vuorovaikutustapahtuma, joka on tavoitteellista pyrkien 0–6-vuotiaiden lasten kokonaispersoonallisuuden kehittämiseen” ja ”hoidon, kasvatuksen ja opetuksen katsotaan kietoutuvan varhaiskasvatuksessa yhdeksi toiminnalliseksi kokonaisuudeksi” (Ojala, 1985, 14–17). Varhaiskasvatusta voidaan lähestyä myös yhteiskuntapolitiikan eri osien kautta, esimerkiksi koulutuspolitiikan tai/ja tasa-arvopolitiikan näkökulmista. Yhteiskuntapolitiittinen kirjo tuottaa varhaiskasvatustutkimukseen monitieteisen intressin ja lähtökohdan.

Useiden eri alojen väitöstutkimuksissa, kuten liikuntatieteissä ja yhteiskuntatieteissä, varhaiskasvatusta sivutaan, tai se saattaa toimia kontekstina, jossa tutkimus toteutetaan. Varhaiskasvatusikäiset lapset voivat myös toimia osallistujajärjestelmänä tutkimuksessa. Muiden kuin varhaiskasvatusalan tutkimusten tulokset eivät kuitenkaan aina löydä tietään varhaiskasvatuksesta tutkimusperustaisesti toteutettavaan käytäntöön tai käytänteiden kehittämisen suunnitteluun – tai välttämättä edes alan tutkijoiden käsiin, mikäli julkaisuväylät ovat esimerkiksi muiden tieteenalojen lehtiä. Siksi on tärkeää kartoittaa ja koota yhteen eri aloilla tehtyä varhaiskasvatusta tarkastelevaa tutkimusta ja tuoda sen kontribuutiota vahvemmin mukaan varhaiskasvatuksen kontekstissa käytävään keskusteluun.

Tässä artikkelissa tarkastellaan ensiksi varhaiskasvatusta käsittelevää tutkimusta vuosien 1975–2022 aikana julkaistujen varhaiskasvatukseen kytkeytyvien väitöstutkimusten kautta, jotka ovat saatavilla e-kirjoina. Tutkimuksessa tarkastellaan väitöstutkimuksissa hyödynnettyjä menetelmäsuuntauksia, jolloin analyysi kiinnitetään kvalitatiiviseen, kvantitatiiviseen ja monimenetelmälliseen suuntaukseen. Toiseksi tarkastellaan toimijuutta, jolla tarkoitamme tässä tutkimuksessa sitä, kenen näkökulmasta ilmiötä pyritään lähestymään. Kohteena ovat tällöin lapsi (esim. lapsuuden tutkimus tai lapsinäkökulmainen tutkimus), huoltaja (esim. vanhempien tai perheen näkökulmat), työntekijä/johtaja (esim. ammatillinen kehittyminen, henkilöstön toiminta) ja palvelun tuottaja (esim. toiminnan järjestäminen, hallinnon työ). Kolmanneksi tarkastellaan väitöstutkimusten pedagogisia lähestymistapoja, joita väitöstutkimuksissa on tarkasteltu eri aikoina ja niitä väitöstutkimuksia, joista pedagogista lähestymistapaa ei ollut tunnistettavissa.

Edellä kuvatut pedagogiset näkökulmat ja lähestymistavat muovaavat varhaiskasvatuksen opetus- ja oppimiskäytäntöjä. Tässä artikkelissa käytämme Kankaan ja muiden (2021) mallia viitekehyksenä tarkasteltaessa väitöstutkimusten pedagogiikkaan liittyviä lähestymistapoja ja niiden esiintymistä suomalaisissa varhaiskasvatuksen tutkimuksissa. Tunnistimme aineistosta myös muita varhaiskasvatukseen liittyviä tutkimusaiheita. Tutkimus on tehty systemaattisena kirjallisuuskatsauksena ja se edustaa menetelmäsuuntaukseltaan monimenetelmällistä dokumenttianalyysia.

Varhaiskasvatuksen tieteenalan kehittyminen

Suomalaisen varhaiskasvatuksen juuret ulottuvat saksalaisen uudistuspedagogi Friedrich Fröbelin (1782–1852) ajatuksiin lastentarhapedagogiikkaan, jonka periaatteita ja kasvatustieteellisiä filosofioita hän esitteli vuonna 1826 julkaistussa teoksessaan *Die Menschenerziehung* (Helénus, 2012; 2020). Suomalainen koulutuksen uudistaja ja ”kansakoulun isä”, Uno Cygnaeus tutustui teokseen 1850-luvulla. Sen jälkeen suomalaisen lastentarha-aatteen ja työn perustaja ja lastentarhanopettajakoulutuksen käynnistäjä Hanna Rothman (1856–1920) paneutui Fröbelin lastentarhapedagogiikkaan opiskellessaan lastentarhanopettajaksi Pestalozzi-Fröbel-Haus-oppilaitoksessa Berliinissä (Meretniemi, 2015). Hänen työparikseen liittyi myöhemmin Elisabeth Alander, ja heidän perustamassaan lastentarhanopettajaseminaarissa (Ebeneser) oppiaineina olivat kasvatustieteen lisäksi fröbeliläinen lastentarhaoppi ja -metodiikka (Meretniemi, 2007). Fröbelin lastentarhapedagogisen aatteen levittäminen oli keskeistä koko Ebeneser-seminaarin toiminnan ajan. Lastentarhaoppi ja -metodiikka käsitelivät varhaiskasvatuksen käytänteitä, merkitystä, ja lastentarhan yhteiskunnallista ja kasvatustehtävää, lastentarhanopettajaksi kasvamista, lastentarhan toimintakulttuuria ja pedagogisen toiminnan tavoitteita, sisältöjä, menetelmiä sekä kuukausiaiheen (keskusaiheen) periaatteita (Ruokonen, 2017).

Päivähoitolain (1973) voimaantulon myötä opetuksessa tulivat käyttöön käsitteet päivähoiton tavoitteet, ja lastentarhasta alettiin käyttää nimeä päiväkotia (ks. Ranta ym., 2021). Kasvatustiede tuli tieteenalana mukaan lastentarhanopettajakoulutukseen 1970-luvulla ja sitä kautta myös englanninkielinen tutkimuskirjallisuus, josta ”early childhood education” muotoutui vähitellen suomalaisissa kirjoituksissa muotoon varhaiskasvatus (Komitean mietintö, 1974; Ruokonen, 2007). Samaan ajanjaksoon ajoittui uudenmuotoisen yliopistollisen lastentarhanopettajakoulutuksen (ULO) aloittaminen yliopistoissa, joka aloitti varhaiskasvatukseen liittyvän tutkimustoiminnan yliopistoissa 1973 lähtien (Ranta ym., 2021). Lisäksi vuonna 1977 valtiollistettiin kaikki lastentarhanopettajaseminaarit, jolloin koulutus alkoi yhtenäistyä koko valtakunnassa, ja lastentarhanopista ja -metodiikasta muodostettiin varhaiskasvatustieteen oppiaine 1970-luvun loppupuolella (Kinos, 2004). Varhaiskasvatukseen liittyvä tutkimustoiminta on vahvistunut erityisen paljon vuoden 1995 jälkeen, jolloin koko varhaiskasvatuksen lehtorivaltainen opettajankoulutus siirrettiin yliopistoihin muun opettajankoulutuksen yhteyteen kandidaatin tutkinnoksi (Alasuutari & Raittila, 2017; Husa & Kinos, 2005). Koulutusratkaisuun liittyen aloitettiin myös varhaiskasvatuksen maisteritasoinen koulutus, jonka tarpeisiin yliopistot perustivat professuureja ja muita tutkimusvirkoja. Näin varhaiskasvatuksen akateeminen infrastruktuuri ja akateeminen varhaiskasvatustieteen oppiaine syntyi (Husa & Kinos, 2005).

Varhaiskasvatustutkimus alkoi 1970-luvulla erityisesti psykologian alalla (Ojala, 1984), jolloin tieteenalalle olivat usein tyypillisiä kvantitatiiviset lähestymistavat (Howitt & Cramer, 2010). Tutkimusintresseissä painottuvat erityisesti lapsi ja lapsen kehitys. 1990-luvulla mukaan tuli lapsuuden sosiologia (Kinos & Virtanen, 2001), jossa perinteisesti tutkimuskiinnostus kohdistuu yhteiskunnallisiin kysymyksiin kuten palveluntuottajiin ja huoltajiin, ja ilmiöiden syvempään ymmärrykseen, usein kvalitatiivisin menetelmin (Collins, 1989). Lapsuuden sosiologia voidaan yhdistää myös yhteiskunnallisesti suuntautuneeseen lapsuuden tutkimukseen, jossa tutkimuskohteena on lasten oma elämismailma (Alanen, 2009). Raittila ja kollegat (2017) ovatkin jäsentäneet varhaiskasvatuksen tutkimuksen rakentuvan yhteisöllisten, yhteiskunnallisten ja globaalien prosessien, lasten, pedagogiikan ja pedagogisten toimintaympäristöjen sekä lapsuuden tutkimuksesta.

Varhaiskasvatustutkimus kehittyi ja voimistui 2000-luvulta alkaen muuttuen tämän päivän valtavirtatutkimukseksi – ”neljänneksi kasvatustieteen elinkaaritutkimukseksi” (Alasuutari & Raittila, 2017; Husa & Kinos, 2005; Kinos & Virtanen, 2001; 2008; Raittila ym., 2017). Kun varhaiskasvatuksesta tuli neljäs kasvatustiede, muuttui myös tutkimuksellinen lähestymistapa, ja kiinnostus erityisesti opettajan ja päiväkodin johtajan toimintaa kohtaan kasvoivat (Alasuutari & Raittila, 2017). Tiedon lisääntyessä ja behaviorististen oppimiskäsitysten väistyessä konstruktivismiin myötä kasvatustieteissä kiinnostus erilaisten ilmiöiden ja näkökulmien selittämiseen kasvoi (Lincoln & Cannella, 2004).

Kasvatustieteelliset traditiot ovat ohjanneet varhaiskasvatusta tieteenalana. Sekä alan tutkimuksessa tarkasteltu ilmiökenttä että teoreettiset ja metodologiset viitekehykset ovat lähtökohtaisesti monitieteisiä ja erilaisista tieteenfilosofisista ja -teoreettisista taustasitoumuksista kumpuavia. Monitieteisyys on luonut pohjaa tarkastella varhaiskasvatukseen liittyviä ilmiöitä ja niiden taustalla olevia tekijöitä työntekijän, lapsen, huoltajan tai palvelun tarjoajan näkökulmista. Samalla historialliset ja tieteenfilosofiset lähtökohdat kytkettyvät siihen, miten tutkimusta varhaiskasvatuksessa tehdään. On kuitenkin viitteitä siitä, että viime vuosina erityisesti laadulliset menetelmät ovat painottuneet pohjoismaisissa kasvatustieteellisissä tutkimuksissa (ks. Harju-Luukkainen ym., 2022).

Varhaiskasvatuksen pedagogiikka

Varhaiskasvatuksen pedagogiikka on yleistynyt terminä 2000-luvulla tutkimuksessa ja sitä käytetään myös varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa ja julkisessa keskustelussa (Alila & Ukkonen-Mikkola, 2018; Opetushallitus, 2022; Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan, kuten pedagogiikkaan yleensäkin, heijastuvat yhteiskunnalliset, poliittiset ja kulttuuriset tekijät, sekä käsitykset hyvästä lapsuudesta, oppimisesta ja vuorovaikutuksesta (Garvis ym., 2018; Kangas ym., 2019; van Oers, 2008).

Pohjoismaisissa pedagogiikka perustuu yhteisiin arvoihin, kuten tasa-arvoon, demokratiaan ja osallisuuteen (Einarsdottir ym., 2015). Pedagogiikka voidaan ymmärtää käytännön toimintana, jolla pyritään tukemaan lasten oppimista opetussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti (Johansson ym., 2011). Varhaiskasvatuksen pedagogiikka näkyy suomalaisen varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, jossa yhdistyvät kasvatusta, opetus ja hoito (Alila & Ukkonen-Mikkola, 2018). Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa on Suomessa tarkasteltu lapsikeskeisyyden, lapsilähtöisyyden ja aikuislähtöisyyden näkökulmista. Lapsikeskeisyys korostaa lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, lapsilähtöisyys yhdistää lasten kiinnostuksen opetussuunnitelmaan, ja aikuislähtöisyys painottaa opettajan didaktisia ratkaisuja (Bennett, 2005; Kinos ym., 2021).

Suomalaisen varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan historiallinen kehittyminen ja suuntautuminen ovat heijastelleet eri aikakausien näkemyksiä. Päivähoitojärjestelmän kymmenen ensimmäistä vuotta perustui työvoima- ja sosiaalipoliittisiin tavoitteisiin. Tällöin tavoitteena oli päivähoiton kysynnän ja tarjonnan tasapaino ilman lasten kehitykseen ja oppimiseen liittyviä lakisääteisiä tavoitteita. Myös parlamentaarisen Päivähoiton kasvatustavoitekomitean (Komiteanmietintö, 1980:31) ehdotusten toteutumisessa oli viive, kun vihdoin vuonna 1983 kasvatustavoitteet liitettiin päivähoitolakiin. Päivähoitojärjestelmälle tuolloin asetetut pedagogiset tavoitteet olivat vahvasti linjassa 1970-luvun päiväkotipedagogian ideologian kanssa (ks. Kinos, 2008). Tuolloin painotettiin erityisesti lapsen tunne-elämän kehittymistä ja lasten välisiä suhteita. Näitä tavoitteita tarkasteltiin kehityspsykologisten teorioiden valossa hahmottaen lapsen kehitystä jatkuvana prosessina (Karila, 2013;

Niikko, 2001). Pedagoginen suunnittelu oli enemmän aikuislähtöistä, lapsi nähtiin enemmän opetuksen ja kasvatuksen kohteena kuin aktiivisena toimijana (Karila, 2013). Päiväkotien toiminta rakentui lastentarhanopettajien vuosittaisille toimintasuunnitelmille, joiden viitekehyksenä oli lastentarhanopettajakoulutus ja sen opetussuunnitelma (Kinos ym., 2021; Ranta ym., 2021). Lastentarhanopettajien valmistumista valvomalla ja täydennyskoulutusta järjestämällä varmistettiin pedagoginen laatu (Kinos ym., 2021).

1980-luvulta alkaen lasten aktiivisuutta ja uteliaisuutta ryhdyttiin tarkastelemaan tietoisemmin varhaiskasvatuksessa. Tämä näkyi vähitellen myös varhaiskasvatusta ja esiopetusta koskevissa opetussuunnitelmissa (Komiteamietintö, 1980:31; Kinos ym., 2021). Lasten yksilöllisen kehitysprosessin painottaminen voimistui, ja päiväkotien pedagogisessa toiminnassa alkoi nousta ajatus lapsilähtöisemmästä toiminnasta (Niikko, 2001; Onnismaa & Paananen, 2019). Lapsikeskeisyyden sijaan alettiin korostaa lapsilähtöisyyttä, jossa oppiminen palveli lapsen omia kiinnostuksen kohteita (Rosqvist ym., 2019). Samalla 1990-luvun lopulla muuttuivat myös lapsi- ja oppimiskäsitykset. Aikaisemmat behavioristiset käsitykset korvautuivat konstruktivistisella näkökulmalla, jolloin oppimista alettiin tarkastella yksilön henkilökohtaisena oppimistapahtumana (Karila, 2013; Nummenmaa ym., 2007). Vaikka tämä teoria ei vielä 1990-luvulla täysin konkretisoitunut pedagogisiin käytänteisiin, tapa kohdata lapsi alkoi hiljalleen muuttua (ks. Karila, 2013; Onnismaa & Paananen, 2019).

Uudelle vuosituhannele siirtyessä varhaiskasvatuksessa korostui yksilöllisyys, ja lapsen aktiivisuus ja toimijuus alettiin nähdä pedagogisen toiminnan keskiössä. Lapsen mielenkiinnon kohteiden, näkökulmien ja oppimisen tarkastelu nousi pedagogisen suunnittelun perustaksi (ks. Nummenmaa ym., 2007; Onnismaa & Paananen, 2019). Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa 2010-luvulla painopiste siirtyi lasten oikeuksiin ja varhaiskasvatuksen pedagogisiin tavoitteisiin (ks. Ranta ym., 2021). Näiden eri aikakausien tulkintojen vaikutus varhaiskasvatuksen tehtävään, koulutuksen tavoitteisiin ja opettajan pätevyyyteen ohjaa päiväkotien pedagogiikkaa ja ohjausasiakirjojen sisältöjä sekä määrittää, mistä näkökulmasta pedagogiikkaa tulisi lähestyä.

Aina lastentarhanpedagogiikasta tämän päivän varhaiskasvatukseen toiminnassa on painotettu pedagogisen laadun näkökulmaa, tavoitteellista suunnittelua, leikillisyyttä sekä vuorovaikutuksen ja yhteistyön merkityksiä (mm. Broström, 2006; Hujala ym., 1998; Hännikäinen, 2013; Härkönen, 2003). Erityisesti lasten osallisuuden ja vaikuttamisen mukaantulo viimeisimmissä varhaiskasvatusta määrittelevissä dokumenteissa (esim. Varhaiskasvatuslaki (540/2018), Lasten päivähoidosta annetun lain [36/1973] muuttamisesta [580/2015] ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet [Opetushallitus, 2022]), on pedagogislaadullinen edistysaskel. Lakimuutos oli merkittävä historiallisena muutoksena, erityisesti lapsen roolin muuttuminen aktiiviseksi osallistujaksi varhaiskasvatuspedagogiikan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön kanssa (Alila & Ukkonen-Mikkola, 2018).

Kangas kollegoineen (2021) on tutkimuksessaan luonut mallin, joka ilmentää erilaisia lähestymistapoja varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan. Tämä malli toimii tutkimuksemme viitekehyksenä tarkasteltaessa pedagogiikkaan liittyvien teemojen esiintymistä. Kirjallisuuteen perustuneen analyysin kautta muodostettiin viisi tapaa, joiden kautta pedagogiikkaa voi lähestyä. Nämä lähestymistavat ovat seuraavat: vuorovaikutukseen perustuva lähestymistapa, reflektiivisen tukemisen (scaffolding) lähestymistapa, didaktinen lähestymistapa, asiantuntijuutta ja ammatillista kehittymistä painottava lähestymistapa ja tulevaisuusorientoitunut lähestymistapa.

Lähestyttäessä pedagogiikkaa *vuorovaikutuksen* kautta lapsen hyvinvointi, turvallisuus, hoiva ja sensitiivisyys korostuvat (Pianta ym., 2020). Pedagogiikka ymmärretään opettajien ja lasten välisenä vuorovaikutusresurssina (Campbell Barr, 2019). Vuorovaikutuksessa otetaan huomioon lämmin ilmapiiri, lasten emotionaalisen tuen tarve ja lasten vertaissuhteet (Ukkonen-Mikkola & Fonsén, 2018). Pedagogiikka *reflektiivisen tukemisen kautta* paikantuu lasten osallisuuden ja toimijuuden tukemiseen, kuulemiseen sekä merkityksenantoprosesseihin (Kangas ym., 2019). Opettaja tunnistaa tällöin lapsen lähikehityksen vyöhykkeen. *Didaktisessa lähestymistavassa* keskeisiä tekijöitä ovat lasten oppimisen kognitiiviset sisällöt ja opetuksen didaktiset järjestelyt ovat keskiössä (Brostrøm & Vejleskov, 2009). Näitä taitoja ovat erityisesti sisältötieto, opetusmenetelmien hallinta ja opetuksen suunnittelu (Ruokonen ym., 2021). Pedagogiikkaa *asiantuntijuuden kautta* tarkasteltaessa korostuvat opettajien ammatillinen osaaminen, tiedot, taidot ja identiteetti (Campbell Barr, 2019; Ranta ym., 2020). Asiantuntijuus toteutuu yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa ja edellyttää yhteistä ymmärrystä siitä, mitkä tekijät parhaiten edistävät lasten oppimista ja hyvinvointia (Ranta ym., 2020). *Tulevaisuusorientaatio* pedagogiikassa ilmenee tulevaisuuden taitojen tunnistamisen kautta sekä uusien arvojen ja jännitteiden havaitsemisena. Keskeistä on vastuun ottaminen itsestään, muista ja ympäristöstä.

Tutkimuskysymys

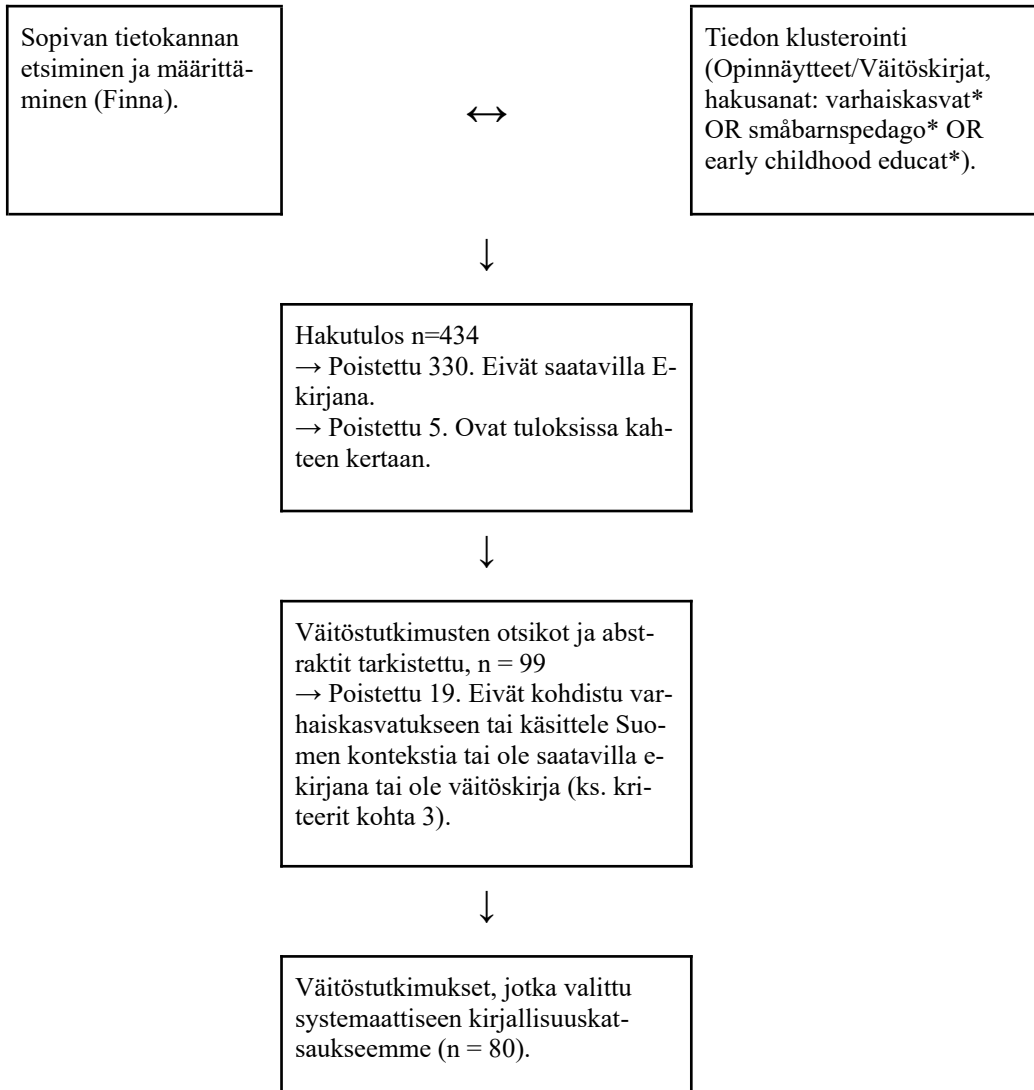
Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella monimenetelmällisesti vuosien 1975–2022 aikana julkaistuja varhaiskasvatukseen kytkeytyviä väitöstutkimuksia, jotka ovat saatavilla e-kirjoina. Tarkastelun kohteena ovat väitöstutkimuksissa hyödynnetyt menetelmäsuunnaukset, toimijuus ja tutkimusaiheet. Tutkimuskysymys on: Miten varhaiskasvatusta on tutkittu kyseisissä väitöstutkimuksissa vuosina 1975–2022?

Tutkimuksen toteutus

Menetelmänä olemme hyödyntäneet systemaattista kirjallisuuskatsausta. Kirjallisuuskatsaus on yleisnimitys erilaisille tyyleille, joissa yhdistetään tai raportoidaan useita tutkimuksia tai yhteenvetoja tietyllä aiheella (Cohen ym., 2002). Usein näissä analyyseissa arvioidaan aiempien tutkimusten laatua ja tehdään johtopäätöksiä, mikä mahdollistaa suositusten tekemisen politiikalle ja käytännölle. Systemaattinen katsaus on yksi kirjallisuuskatsauksen muoto, joka pyrkii vähentämään vinoumaa systemaattisesti ja avoimesti sovelletuilla menetelmillä ja työkaluilla, jotka ovat käytössä kehitellyimmissä menettelyissä ja jotka varmistavat metodologisen tarkkuuden (Cohen ym., 2002). Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta menetelmänä lisää se, että analyyseissä käytettyä tietoa voidaan varmistaa.

Evansin ja Benefieldin (2001) mukaan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tekemiseen sovelletaan kuutta periaatetta, jotka ovat 1. selkeän tutkimuskysymyksen määrittely, 2. systemaattinen ja perusteellinen tiedonhaku, 3. selkeät kriteerit tutkimusten valinnassa, 4. valittujen tutkimusten metodologisen laadun arviointi, 5. strategiat vinouman vähentämiseksi ja 6. metodologian läpinäkyvyys. Seuraavaksi kuvaamme, kuinka nämä vaiheet ovat toteutuneet tutkimuksessamme:

1. Tutkimusryhmä määritteli selkeän tutkimusongelman, johon haluttiin etsiä vastausta: Miten varhaiskasvatusta on tutkittu e-kirjoina julkaistuissa väitöstutkimuksissa vuosina 1975–2022?
2. Tutustuimme eri tietokantoihin selvittääksemme, mikä tietokanta soveltuisi parhaiten tutkimusaineistomme kartoittamiseen. Hylkäsimme yliopistojen omien tietokantojen hyödyntämisen, koska ongelmaksi nousivat yhteisten hakukriteerien löytäminen ja väitöstutkimusten erittelemisen muista opinnäytetöistä. Tästä syystä konsultoimme asiasta tietojenkäsittelyn asiantuntijaa Itä-Suomen yliopiston kirjastosta, ja konsultaation perusteella teimme päätöksen tietokannasta. Päädyimme valitsemaan tietokannaksi Finnan, joka mahdollisti aineiston rajaamisen yhteisten hakukriteerien turvin. Sekään ei tarjoa täydellistä otantaa suomalaista varhaiskasvatusalaa koskevista väitöstutkimuksista, mutta vaihtoehtoista kaikkein laajimman. Tämän jälkeen suoritimme systemaattisen ja perusteellisen kirjallisuushaun katkaisutoimintoa ja Boolean algoritmia hyödyntäen, jotta saimme hakutulokseksi suomalaista varhaiskasvatusta käsittelevät väitöstutkimukset, jotka on kirjoitettu joko suomeksi, englanniksi tai ruotsiksi.
3. Määrittelimme selkeät kriteerit otokseen sisällyttämiseksi ja siitä poissulkemiseksi. Asetimme kolme kriteeriä, joiden kaikkien tuli täytyä, jotta väitöstutkimus soveltuu tutkimuksemme analyysiin. Nämä olivat 1. väitöstutkimuksen tutkimusosion kohdistuminen ainoastaan suomalaiseen kontekstiin, 2. väitöstutkimuksen kohdistuminen varhaiskasvatukseen ja 3. väitöstutkimuksen saatavuus e-kirjana tai -tiedostona.
4. Tutkimusryhmä tarkasteli jokaisen väitöstutkimuksen ja niiden soveltuvuuden analyysiin.
5. Aineisto, joka koostuu 80 väitöstutkimuksesta (ks. liite 1), luettiin soveltuvin osin ja tarkasteltiin, millä menetelmillä väitöstutkimus on toteutettu, mistä näkökulmasta se on kirjoitettu sekä millaisia aiheita väitöstutkimuksista voidaan tunnistaa. Näkökulman ja aihepiirin tunnistaminen oli osassa väitöstutkimuksista haastavaa. Osa väitöstutkimuksista keskittyi esimerkiksi tiettyyn sisältöalueeseen, kuten käsityön opettamiseen. Kyseisiä väitöstutkimuksia tarkasteltiin yhdessä tutkimusryhmän kanssa ja pohdittiin, mitä näkökulmaa ja aihepiiriä väitös parhaiten edustaa, minkä perusteella ne luokiteltiin järjestelmällisesti yhdessä.
6. Tutkimuksen läpinäkyvyys on otettu huomioon raportoimalla mahdollisimman yksityiskohtaisesti tutkimuksen aineistonkeruuseen ja analyysiin liittyvät vaiheet. Väitöstutkimusten valinta toteutettiin kuviossa 1 kuvatulla tavalla.

Kuvio 1. Väitöstutkimusten valinta.

Otos painottuu 2000-luvulla valmistuneisiin väitöstutkimuksiin, koska niitä on lukumääräisesti ollut enemmän saatavilla sähköisesti. Kirjallisuuskatsaukseen valituista väitöstutkimuksista 3 on julkaistu ennen vuotta 2000 ja vanhin on vuodelta 1975. Väitöstutkimuksista 17 on julkaistu vuosina 2000–2009, 43 vuosina 2010–2019 ja 17 vuonna 2020 tai sen jälkeen. Näistä 58 on kirjoitettu suomeksi, 19 englanniksi ja 3 ruotsiksi.

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen osana aineistolle tehtiin dokumenttianalyysi, jossa tarkasteltiin analyysiluokkien frekvenssejä. Dokumenttianalyysissa analysoitiin valittujen väitöstutkimusten menetelmiä (kvalitatiivinen, kvantitatiivinen, monimenetelmällinen), näkökulmia (lapsi, huoltaja, työntekijä/johtaja, palvelu) ja tutkimuskohteita. Dokumenttianalyysissä tutkimusryhmä hyödynsi sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä ja työkaluja samanaikaisesti. Aineistoa lähestyttiin aineistolähtöisesti, jolloin väitöstutkimusten tutkimuskohteet luokiteltiin kahteen luokkaan: varhaiskasvatuksen pedagogiikka ja

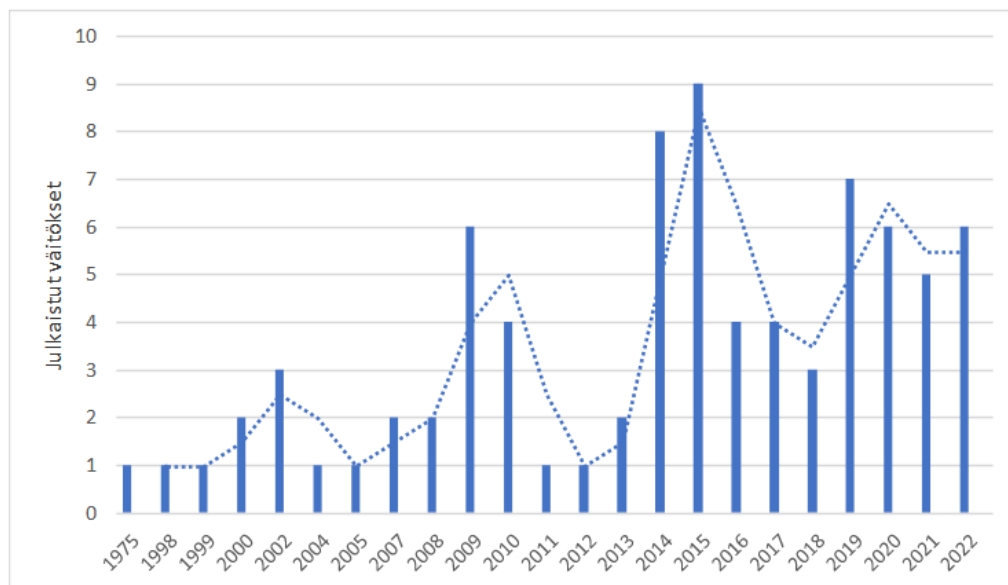
muu varhaiskasvatuksen tutkimus. Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa tarkastelevia väitöstudkimuksia analysoitaessa tekstiaineisto luokiteltiin ilmaisuihin ennalta valittuihin luokkiin (Kangas ym., 2021). Näin ollen tutkimusta ohjasivat luokat, jotka oli ennalta määritelty aikaisemman tutkimuksen perusteella oleelliseksi, eli analysoinnin voidaan nähdä tapahtuneen teoriaohjaavasti (Graneheim ym., 2017). Muu varhaiskasvatusta tarkasteleva tutkimus jäsennettiin aineistolähtöisesti. Tämän jälkeen aineistosta tiivistetyt teoriaohjaavat luokat avattiin ja niitä tarkasteltiin sisällönanalyysiä hyödyntäen siten, että luokkien alle muodostettiin alaluokkia kuvaamaan luokan sisäistä vaihtelua. Kvantifioimme luokittelun perusteella syntyneitä ilmaisuja laajan kuvan muodostamiseksi. Tällainen lähestymistapa tuottaa syvällisempää ymmärrystä tutkimusaiheesta ja vahvistaa sekä täydentää dokumenttianalyysin tuloksia monipuolisemmalla tavalla (Doyle ym., 2009).

Tulokset

Tässä luvussa esittelemme analyysiimme valikoituneiden väitöstudkimusten määrän, väitöstudkimuksissa esiintyvät menetelmäsuuntaukset, valittujen toimijoiden näkökulmat ja tutkimusaiheet.

Väitöstudkimusten määrä ja menetelmäsuuntaukset

Tässä luvussa esittelemme tarkemmin väitöstudkimusten määrän ja väitöstudkimusten menetelmävalinnat. Määrällisen analyysin aloitimme väitöstudkimusten tarkastelulla niiden ilmestymisvuoden mukaan (kuvio 2). Vaikka suurin osa (n=54) tarkastelemistamme väitöstudkimuksista on julkaistu viimeisen kymmenen vuoden aikana, on vuosittaisissa julkaisumäärissä paljon vaihtelua. Eniten väitöstudkimuksia julkaistiin vuosina 2015 (n=9) ja 2014 (n=8) ja vähiten vuosina 2011–2012 (yhteensä 1 väitöstudkimus per vuosi). Vuosina 2019–2022 väitöstudkimuksia on julkaistu tasainen määrä, 5–7 vuodessa.

Kuvio 2. Varhaiskasvatusta käsittelevien väitöstutkimusten jakaantuminen vuositasolla.

Seuraavaksi siirrymme tarkastelemaan tarkemmin käytettyjä menetelmiä. Tässä tutkimuksessa käytimme kahden riippumattoman ryhmän vertailua eli khiin neliö -testiä määrittääksemme, onko tutkimuksessa tarkasteltujen muuttujien välillä merkittävää yhteyttä. Kahden riippumattoman muuttujan khiin neliön -testillä voidaan kuitenkin todeta vain, että yhteisjakauma tekijöityy tai ei tekijöidy. Otoksessa havaitun ryhmien välisen eron täytyy olla riittävän suuri, jotta yhteys voidaan havaita. Tässä tutkimuksessa nollahypoteesi olettaa, että tarkastellun kahden muuttujan välillä ei ole yhteyttä. Kunkin kategorian esiintymistiheyttä verrattiin muiden muuttujien luokkien esiintymistiheyteen. Ensiksi tarkastelimme muuttujia, jotka liittyivät menetelmävalintaan. Kvalitatiivisia menetelmiä oli hyödynnetty kaikkiaan 68 väitöstutkimuksessa, kvantitatiivisia menetelmiä 15 väitöstutkimuksessa ja monimenetelmällisyyttä oli hyödynnetty 11 väitöstutkimuksessa. Näin ollen väitöstutkimuksia, joissa hyödynnettiin kvalitatiivisia menetelmiä, oli aineistosta 72,34 %, kvantitatiivisia 18,29 % ja monimenetelmällisiä 13,41 %. Tulosten mukaan kvalitatiivisia menetelmiä oli hyödynnetty varhaiskasvatuksen väitöstutkimuksissa tilastollisesti merkitsevästi useammin kuin kvantitatiivisia ($p=0.002$) tai monimenetelmällisiä ($p < .001$), 95 %:n luottamuvälillä. Taulukossa 1 on esitetty menetelmien jakaantumista ja niiden χ^2 arvot.

Kestävän kehityksen varhaiskasvatuksen malli

Kvalitatiivinen menetelmä	Kvantitatiivinen menetelmä		Total
	1	0	
1	9	57	66
0	7	7	14
Yhteensä	16	64	80
	Value	df	p
χ^2	9,55	1	0,002

Kvalitatiivinen menetelmä	Monimenetelmällinen		Total
	1	0	
1	3	63	66
0	7	7	14
Yhteensä	10	70	80
	Value	df	p
χ^2	21,8	1	< .001

Kvantitatiivinen menetelmä	Monimenetelmällinen		Total
	1	0	
1	2	14	16
0	8	56	64
Yhteensä	10	70	80
	Value	df	p
χ^2 (menetelmää ei ole mainittu teoriaosassa)	0	1	1,000

Taulukko 1. Varhaiskasvatusta koskevien väitöstutkimusten eroavaisuudet menetelmällisesti.

Väitöstutkimusten kohteena olevat toimijoiden näkökulmat

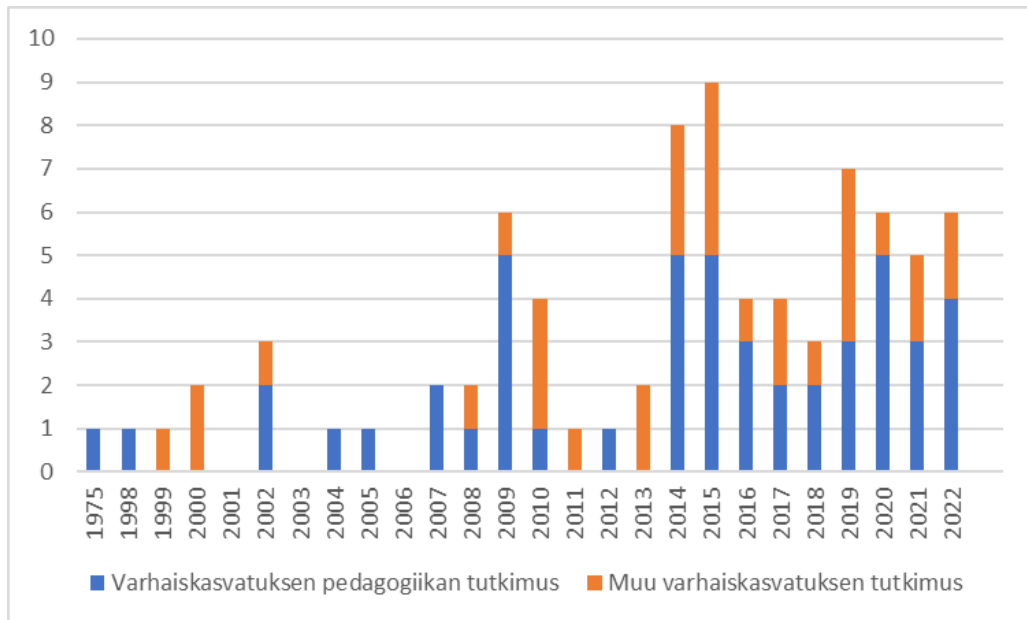
Teimme saman tilastollisen vertailun väitöstutkimuksissa hyödynnetyille kohteille. Tarkasteltuja kohteita olivat tuottajan näkökulma (N=23), henkilökunnan näkökulma (N=47), vanhempien näkökulma (N=8) ja lapsen näkökulma (N=44). Näin ollen aineistossa oli otettu suurimmaksi osaksi tarkastelukulmaksi henkilökunnan näkökulma 38,52 % ja lapsen näkökulma 36,07 %. Seuraavaksi useimmin väitöstutkimuksissa oli otettu tuottajan näkökulma 18,85 % ja vähiten oli hyödynnetty vanhempien näkökulmaa (6,56 %). Ainoa tilastollisesti merkitsevä ero näkökulmien välillä oli lapsen näkökulman ja tuottajan näkökulman välillä ($p=0.002$). Näin ollen tilastollisesti merkitsevästi useammin väitöstutkimuksen näkökulmaksi oli valittu lapsi (ks. taulukko 2).

Näkökulmana lapsi	Näkökulmana tuottaja		Total
	0	1	
0	20	17	37
1	37	6	43
Yhteensä	57	23	80
	Value	df	p
χ^2	9,94	1	0,002

Taulukko 2. Varhaiskasvatuksen väitöstutkimusten toimijoiden näkökulmien välillä löydetty tilastolliset erot.

Väitöstutkimusten tutkimusaiheet

Kolmanneksi tarkastelimme tutkittujen väitöstutkimusten tutkimuskohteita lähihistoriassa vuosina 1975–2022. Tutkimukseen valikoituneesta 80 väitöstutkimuksesta kolme on liikuntatieteen alalta, yksi yhteiskuntatieteen, yksi matemaattisluonnontieteen ja yksi kielitieteen alalta. Kaikki muut väitöstutkimukset, eli 74 kappaletta, ovat kasvatustieteen alalta. Pääosin kasvatustieteen alalle sijoittuvat väitöstutkimukset sijoittuvat varhaiskasvatuksen alalle, mutta kuusi väitöstutkimusta ovat erityispedagogiikan alalta. Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa tarkastelevia väitöstutkimuksia oli aineistossamme 48 kappaletta ja muita varhaiskasvatuksen teemoja tarkastelevia väitöstutkimuksia 32 kappaletta. Olemme kuvanneet väitöstutkimusten aiheiden jakautumisen eri vuosina kuviossa 3.

Kuvio 3. Varhaiskasvatuksen väitöstutkimusten aiheet vuosina 1975–2022.

Varhaiskasvatuksen pedagogiikka väitöstutkimusten aiheena

Suurin osa kasvatustieteen alalla tehdyistä väitöstutkimuksista (n=74) tutkii varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa (n=48). Kokonaisuutena varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa käsitteleviä väitöstutkimuksia julkaistiin vähiten 2000-luvun alkupuolella ja eniten vuosina 2015 ja 2019.

Yksityiskohtaisemmassa analyysissämme tunnistimme eroja ja muutoksia myös erilaisien varhaiskasvatuksen pedagogiikan lähestymistapojen esiintyvyydessä väitöstutkimusten tutkimuskohteissa. Varhaiskasvatuksen henkilöstön pedagogiseen asiantuntijuuteen liittyviä väitöstutkimuksia julkaistiin tarkastelujaksolla kaikkiaan 18 kappaletta. Tutkimus painottuu 2010-luvulle vähentyen 2020-luvulle tultaessa. Didaktinen lähestymistapa oli tutkimuksen kohteena yhteensä 11 väitöstutkimuksessa, ja niitä julkaistiin suhteellisen tasaisesti muutaman vuoden välein. Tosin vuosina 2014–2016 didaktiikkaan painottuvia väitöstutkimuksia julkaistiin jopa viisi kappaletta eli lähes puolet tämän tutkimuskohteen väitöstutkimuksista. Vuorovaikutusta tarkasteltiin kymmenessä väitöstutkimuksessa, jotka ilmestyivät tasaisesti muutamien vuosien väliajoin. Reflektiiviseen tukemiseen, kuten esimerkiksi varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin rakentumiseen, liittyi tarkastelujaksolla yhdeksän väitöstutkimusta. Huomionarvoista on, että reflektiiviseen tukemiseen kohdentuva ensimmäinen väitöstutkimus julkaistiin vasta 2009. Tämän jälkeen tähän aihepiiriin liittyviä väitöstutkimuksia ilmestyi tasaisesti muutaman vuoden väliajoin. Väitöstutkimuksia, joissa olisi ollut selkeästi tulevaisuuteen kytkeytyvä lähestymistapa, ei ollut tunnistettavissa aineistosta.

Muut varhaiskasvatuksen tutkimusaiheet

Muuta varhaiskasvatuksen tutkimusta on tehty erityisesti sosiologisista näkökulmista (n=8). Lisäksi tutkimusta on tehty varhaiskasvatuksen hallinnon ja järjestelmän (n=7) sekä

erityispedagogiikan (n=7) teemoista. Varhaiskasvatuksen hallinnollisia ja järjestelmällisiä kysymyksiä jäsentäviä väitöstutkimuksia on ilmestynyt ripotellen tarkasteluajanjakson aikana, mutta viime vuosina on tunnistettava tihentymä tämän aiheen tutkimuksessa. Varhaiskasvatuksen erityispedagogiikkaa tutkivia väitöstutkimuksia on tarkasteluajanjakson alussa ilmestynyt niukasti, mutta 2010-luvun vaihteen jälkeen aihepiiriin tutkimukset ovat lisääntyneet. Myös päiväkodin johtamista (n=6) on käsitelty tutkimuksissa kohtalaisen runsaasti varsinkin viimeisen kymmenen vuoden aikana. Ensimmäinen päiväkodin johtamiseen keskittyvä tutkimus ilmestyi 1990-luvun lopulla. Tämän jälkeen johtajuuden väitöstutkimuksissa oli 10 vuoden tauko ja johtajuuden tutkimus yleistyi 2010-luvulla. Varhaiskasvatuksen koulutuksia (n=2) ja varhaiskasvatuksen historiaa (n=2) on tutkittu niukasti.

Aineiston analyysissa kiinnitimme huomion joidenkin varhaiskasvatuksen ajankohtaisten teemojen puuttumiseen tai vähäisyyteen. Esimerkiksi opetussuunnitelmia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet) ei ole tutkittu tarkastelemissamme väitöstutkimuksissa. Inklusion, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon teemoja ei ole myöskään tarkastelu juurikaan kyseisissä väitöstutkimuksissa. Ainoastaan yhdessä väitöstutkimuksessa on huomioitu eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten näkökulma. Edelleen erilaisista ammatillisista muodostuvaan tiimiperustaiseen työtapaan ja varhaiskasvatuksen opettajan rooliin tiimin pedagogisena johtajana ei ole vielä kohdistunut väitöstutkimusta, vaikka aiempi tutkimus on osoittanut tähän liittyvän haasteita ja varhaiskasvatuksen hallinnollinen uudistus on tutkimuksen mukaan jopa lisännyt varhaiskasvatuksen tiimityön jännitteisyyttä (Karila & Kupila, 2023).

Pohdinta

Tässä tutkimuksessa olemme tarkastelleet sitä, missä määrin erilaiset menetelmäsuuntaukset, toimijoiden näkökulmat ja tutkimuskohteet näyttäytyvät suomalaista varhaiskasvatusta käsittelevissä, e-kirjoina saatavilla olevissa väitöstutkimuksissa. Tulosten mukaan varhaiskasvatusta käsittelevissä väitöstutkimuksissa laadullisia menetelmiä käytetään tilastollisesti merkitsevästi useammin kuin kvantitatiivisia tai monimenetelmällisiä menetelmiä. Tämä voi viitata siihen, että tutkijat painottavat laadullisten näkökulmien tärkeyttä varhaiskasvatuksen tutkimuksessa, mutta painotus voi kieliä myös menetelmäosaamisen kapeutumisesta yliopisto-opinnoissa. Vastaavia tuloksia laadullisen tutkimuksen painottumisesta kasvatustieteissä ovat tuoneet esiin muun muassa Harju-Luukkainen kollegoineen (2022). Varhaiskasvatus liittyy voimakkaasti vuorovaikutukseen, ja laadulliset menetelmät voivat tarjota syvällisempää ymmärrystä tutkittavasta aihealueesta. Toisaalta tilastolliset menetelmät mahdollistavat ilmiöiden laajemman tutkimisen ja auttavat ymmärtämään ilmiöiden laajuutta, niiden välisiä riippuvuuksia ja niissä tapahtuneita muutoksia (Heikkilä, 2014). Siksi on olennaista varmistaa jatkotutkimuksen ja väitöstutkimusten ohjausprosessien kautta, että varhaiskasvatuksen tutkimuksen menetelmälliset asetelmat säilyvät riittävän monipuolisina, mikä on merkityksellistä myös tutkimusten luotettavuuden arvioimisessa.

Tutkimuksessamme tarkastelimme myös väitöstutkimusten eri näkökulmia varhaiskasvatuksesta. Lapsen näkökulma painottui useissa tutkimuksissa, mikä on ymmärrettävää edellä kuvattujen viimeisten vuosikymmenten pedagogisen ja tutkimuksellisen painotuksen myötä. Lisäksi varhaiskasvatus lähtökohtaisesti keskittyy ensisijaisesti lasten oikeuteen ja heidän kehityksensä tukemiseen, vaikka yhteiskunnallisissa tavoitteissa palveluntuottamisen lähtökohdat ovat vaihdelleet painotukseltaan.

Tarkastelimme lisäksi väitöstutkimusten tutkimuskohteita ja niiden ajallista sijoittumista. Tulostemme mukaan väitöstutkimusten keskiössä ovat lapsen ja työntekijän näkökulmat ja heidän välinen suhde toisiinsa, joita on tutkittu myös erilaisista pedagogisista näkökulmista käsin. Tämä tulos on linjassa Alasuutarin ja Raittilan (2017) tutkimustulosten kanssa. Lisäksi tuloksemme osoittavat, että varhaiskasvatuksen pedagogiikan eri lähestymistapojen esiintyvyydessä on havaittavissa sekä ajallisia että temaattisia muutoksia. Tutkimuksen kohteena on ollut väitöstutkimuksissa erityisesti henkilöstön pedagoginen asiantuntijuus (ks. Alasuutari & Raittila, 2017), mutta tämän aiheen tutkimus on vähentynyt 2010-luvun loppupuolella. Vähentyminen voi heijastaa tutkimuksellisen kiinnostuksen siirtymistä muihin tärkeiksi koettuihin aiheisiin. Voi olla myös niin, että aihe koetaan hankalammaksi aikana, jolloin varhaiskasvatuksessa on ollut isoja muutoksia. Osasyinä voivat olla osin varhaiskasvatuksen pedagogiikan määrittelemättömyys (Kangas ym., 2021) tai varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä esiintyvät jännitteet ammattiroolien ja tehtävien tarkentuessa (Ranta ym., 2021). Didaktiikka, vuorovaikutus ja reflektiivinen tukeminen oli tutkimuksen kohteena melko tasaisesti tarkastelujakson aikana. Tuloksistamme käy ilmi, että tulevaisuuteen suuntautuvaa näkökulmaa ei ollut tunnistettavissa. Tämä voi kertoa varhaiskasvatuksen tutkimuksen keskittymisestä ajankohtaisiin kysymyksiin, ei niinkään pitkän aikavälin ennakointiin tai tulevaisuuden haasteisiin valmistautumiseen.

Tutkimuksemme mukaan pedagogiikka ymmärretään tärkeäksi tutkimusaiheeksi. Erityisesti henkilöstön pedagogista asiantuntijuutta on pidetty mielekkäänä aiheena varsinkin ajankohtana, jolloin myös kritiikki ”kaikki tekevät kaikkea” -kulttuuria kohtaan nousi entistä vahvemmin keskusteluun (Kinos, 2008) ja varhaiskasvatuksen pedagoginen luonne alkoi vahvistua akateemisen infrastruktuurin synnyn ja hallinnon alan siirron myötä opetus- ja kulttuuriministeriöön (Ranta ym., 2021). Samoihin aikoihin ajoittuu myös tutkimusintresseissä päiväkodin johtajuuteen liittyvien teemojen uudelleenheräileminen, kun hallinnon ja talouden rinnalla painottuivat pedagogiset vastuut enenevässä määrin osana päiväkodin johtajuutta (Fonsén ym., 2021). Vielä tänä päivänä varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavat usein samanlaiset rakenteet ja toimintatavat, jotka muotoutuivat toiminnan ollessa sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa. Muuttunut toimintaympäristö aiheuttaa samalla työhön hankalia odotuksia ja jännitteitä sekä ristiriitoja (Hjelt, 2023), jotka herättävät tutkijoiden ja tulevien väitöskirjatutkijoiden mielenkiintoa.

Muu varhaiskasvatuksen tutkimus on keskittynyt erityisesti varhaiskasvatuksen sosiologisiin näkökulmiin sekä varhaiskasvatuksen hallinnon ja järjestelmän sekä erityispedagogiikan tarkasteluun. Varhaiskasvatuksen tutkimus onkin monitieteistä ja se ammentaa näkökulmia eri tieteenaloista, kuten yhteiskuntatieteistä ja humanistisista tieteistä. Varhaiskasvatuksen tutkimuksen kehitykselle olisi eduksi, jos varhaiskasvatuksen kontekstissa toteutettaisiin laajemmin myös muista tieteenaloista kumpuavaa tutkimusta. Se tuottaisi varhaiskasvatuksen tutkimukseen rikkaampaa ja moniäänisempää keskustelua.

Tutkimusteemat eivät muotoudu tyhjiössä: yhteiskunnan ja akateemisen maailman asetamat, usein taloudelliset reunaehdot ohjaavat tutkijoiden ja ohjaajien kiinnostuksen kohteita. Aineistomme osoittaa, että ajankohtaiset keskustelunaiheet nousevat väitöstutkimuksissa esiin viiveellä. Vuonna 2018 voimaan tulleen varhaiskasvatuslain (540/2018) määrittelemät uudet ammattinimikkeet ja roolit voivat olla vielä kehityksessä tutkimuskentällä, koska eri ammattiryhmien asiantuntijuus on ollut murroksessa ja kehittämisen kohteena varhaiskasvatuksen hallinnossa ja työelämässä 2000-luvulla (Ukkonen-Mikkola ym., 2020). Yksityisen sektorin ja palvelujärjestelmän tutkimuksen vähäisyys on linjassa Alasuutarin ja Raittilan (2017) havainnon kanssa, jonka mukaan varhaiskasvatuksessa on vain vähän järjestelmä- ja politiikkaorientoitunutta tutkimusta. Tämän ajankohtaisten teemojen puuttumisen

voidaan tulkita liittyvän myös väitöstutkimusten melko pitkiin valmistumisprosesseihin, joskin osatutkimuksina julkaistavat artikkelit voivat tuottaa tutkimustietoa enemmän ajankohtaisiin teemoihin liittyen. On myös huomioitava, että varhaiskasvatusta koskettavia väitöstutkimuksia valmistuu varsin maltillisesti, jolloin on ymmärrettävää, että tiettyjä näkökulmia on tarkasteltu varsin rajallisesti. Oletettavaa on, että hallinnonalauudistuksen jälkeiset muutokset, kuten opettajan pedagoginen kokonaisvastuu, näkyy väitöstutkimuksissa viimeistään 2020-luvun lopulla.

Taloudelliset realiteetit vaikuttavat siihen, että väitöstutkimukset valmistuvat nopeammin, jolloin voi olla nähtävissä, että tutkimusyksi nopeutuu. Taloudelliset tekijät linkittyvät myös muilla tavoin väitöstutkimuksiin. Tieteen tekemisessä suositetaan nykyään muun muassa englanninkielistä julkaisua. Näemme kuitenkin tärkeänä, että varhaiskasvatusta käsittelevää tutkimusta julkaistaan myös suomeksi, jotta varhaiskasvatuksen käsitteistö kehittyä myös kotimaisella kielellä. Lisäksi väitöstutkimusten aihepiirit usein keskittyvät professorikunnan ja ohjaajien kiinnostuksen kohteisiin ja asiantuntijuuteen. Varhaiskasvatuksen professorikunnan kasvatuspsykologinen akateeminen orientaatio on ollut pitkään valtavirtaa varhaiskasvatuksessa (Husa & Kinos, 2005). Monitieteisen tutkimuksen tarve onkin varhaiskasvatuksessa ilmeinen, jotta voidaan saavuttaa syvempi ymmärrys varhaiskasvatuksen ilmiöistä, sen hyödyistä, mahdollisuuksista ja rajoituksista.

Tutkimuksen rajoitukset

Vaikka tutkimuksemme tiedonhankintaprosessi on pyritty toteuttamaan huolellisesti hyödyntäen kirjastojen asiantuntemusta, on syytä tunnistaa seuraavat rajoitteet. Ensinnäkin osa varhaiskasvatuksen alaan liittyvistä väitöstutkimuksista jää tämän aineiston ulkopuolelle, vaikka niiden tutkimus käsittelee varhaiskasvatusikäisiä, varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa tai varhaiskasvatuksen opettajakoulutusta. Toiseksi aineisto kattaa ainoastaan ne väitöstutkimukset, jotka ovat saatavilla sähköisinä e-kirjoina; painettuina tai muuten digitoimattomina julkaistut teokset eivät sisälly tarkasteluun. Päädyimme kuitenkin tarkastelemaan tutkimukssamme e-kirjoja, jolloin aineistoa on ollut mahdollista tarkastella digitaalisin sisällönhakukeinoin. Valinta myös mahdollisti aineiston tarkastelun yhdessä tutkijatiimin kesken. Lisäksi valintaa puolsi se seikka, että e-kirjoina olevat väitöstutkimukset ovat kaikki olleet saatavilla, jolloin olemme pystyneet noudattamaan systemaattisesti niitä aineiston valintakriteerejä, jotka olemme määritelleet. Ymmärrämme, että tiedonhankinnallisten puutteiden vuoksi tutkimusaineisto ei ole täysin kattava, mutta se tarjoaa silti arviomme mukaan luotettavan yleiskuvan suomalaisista varhaiskasvatuksen alan väitöstutkimuksista.

Varhaiskasvatustutkimuksen tulevaisuus

Tutkimusmenetelmät valitaan aina tutkimusaiheen kannalta sopivimmiksi. Tulosten mukaan väitöstutkimuksissa korostuu lapsen näkökulma, jonka esille tuomisessa laadullinen lähestymistapa on nähty usein luotettavimmaksi tavaksi tuottaa tietoa lasten ajatuksista ja elämysmaailmasta. Varhaiskasvatuksen tutkimus tarvitsee jatkossakin niin laadullista kuin määrällistä tutkimusta sekä niitä yhdistävää monimenetelmäistä tutkimusotetta. On tärkeä käydä keskustelua siitä, mikä on tutkimuksellisesti relevantein lähestymistapa selvittää kullekin tutkimukselle asetetut tutkimustehtävät mahdollisimman perusteellisesti. Keskeistä onkin kehittää tutkimusasetelmia niin, että tutkimuksen onto-epistemologiset ja eettiset tekijät otetaan monipuolisesti ja kriittisesti huomioon. Fonsénin ja kollegoiden (2021)

mukaan varhaiskasvatuksen tutkimukseen olisi myös tärkeä saada aiheita, joissa selvitetään vastuun ja vallan jakaantumista varhaiskasvatuksen organisaatioiden muuttuvissa rakenteissa yhteiskunnallisten muutosten keskellä.

Jatkotutkimuksena olisi tarpeellista tehdä varhaiskasvatuksen väitöstutkimuksista kokonaistutkimus, jossa mukana olisivat myös sellaiset väitöstutkimukset, jotka eivät ole saatavilla sähköisinä tietokantojen kautta. Analyysin luotettavuutta parantaisi myös ainoastaan kirjaksi painettujen väitöstutkimusten mukaan ottaminen lähtien liikkeelle Aukusti Salon väitöstutkimuksesta vuodelta 1939, jota voidaan pitää ensimmäisenä suomalaisena varhaiskasvatusta koskevana väitöstutkimuksena.

Tällä hetkellä olemme tiellä, jota Aukusti Salo ehdotti jo sata vuotta sitten (Virtanen, 2009) ja varhaiskasvatus on virallisesti osa koulutusjärjestelmää. Nyt, kun tämä on toteutunut, on tärkeää tarkastella, miten varhaiskasvatuksen tutkimus kehittyy ja muuttaa luonnettaan tässä uudessa kontekstissa. Onko tutkimuksen fokus muuttunut tai laajentunut, ja millaisia yhteyksiä tällä voi olla varhaiskasvatuksen käytännön toteutukseen ja laatuun? Näitä kysymyksiä tutkimusyhteisön tulisi jatkossa tarkastella syvemmin varhaiskasvatuksen kehittämiseksi ja sen roolin vahvistamiseksi osana lasten opinpolkua ja kansansivistystyötä. Näemmekin tärkeänä, että varhaiskasvatusta tutkitaan laaja-alaisesti niin suomeksi kuin englanniksi ja tämä laaja-alaisuus huomioidaan myös rahoitusinstrumenteissa, jotka tukisivat monenlaista tutkimusta tutkimustrendien sijaan. Erityisesti pidämme tärkeänä keskittää tutkimusta sellaisiin aiheisiin, jotka hyödyttävät työtä varhaiskasvatuksessa ja tarjoavat sen kehittämiseen välineitä. Monimenetelmällisyys ja monitieteellisyys varhaiskasvatuksen ilmiöiden tutkimiseksi on tulevaisuudessa suotavaa. Näin voidaan tavoittaa varhaiskasvatuksen kokonaisuutta, kuten historiallisia, sosiologisia, psykologisia ja humanistis-taiteellisia perusaineiksia.

Kirjallisuus

- Alasuutari, M. & Raittila, R. (2017). Varhaiskasvatustutkimuksen kaksi vuosikymmentä: tieteenalat, kysymyksenasettelut ja metodit. *Kasvatus & Aika*, 11(3), 51–59.
- Alanen, L. (2009). Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.), *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta* (s. 9–30). Vastapaino.
- Alila, K. & Ukkonen-Mikkola, T. (2018). Käsiteanalyysistä varhaiskasvatuksen pedagogiikan määrittelyyn. *Kasvatus*, 49(1), 75–81.
- Bennett, J. (2005). Curriculum issues in national policy-making. *European Early Childhood Education Research Journal*, 13(2), 5–23. <https://doi.org/10.1080/13502930585209641>
- Broström, S. (2006). Care and education: Towards a new paradigm in early childhood education. *Child & Youth Care Forum*, 35(5–6), 391–409. <https://doi.org/10.1007/s10566-006-9024-9>
- Broström, S. & Veijleskov, H. (2009). *Didaktik i Børnehaven. Planer, Principer og Praxis*. [Didactics in Preschool: Plans, Principles and Practice; in Danish]; Fredrikshavn, Denmark.
- Brotherus, A., Hytönen, J. & Krokfors, L. (2002). *Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka*. 2. uudistettu painos. WSOY.
- Campbell Barr, V. J. G. (2019). *Professional knowledges for early childhood education and care*. Sage. <https://doi.org/10.18357/jcs.v44i1.18786>

- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2002). *Research methods in education*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203224342>
- Collins, R. (1989). Sociology: Proscience or antisience? *American Sociological Review*, 124–139. <https://doi.org/10.2307/2095666>
- Doyle, L., Brady, A. M. & Byrne, G. (2009). An overview of mixed methods research. *Journal of research in nursing*, 14(2), 175–185. <https://doi.org/10.1177/1744987108093962>
- Einarsdóttir, J., Puroila, A.-M., Johansson, E. M., Broström, S. & Emilson, A. (2015). Democracy, caring and competence: Values perspectives in ECEC curricula in the Nordic countries. *International Journal of Early Years Education*, 23(1), 97–114. <https://doi.org/10.1080/09669760.2014.970521>
- Evans, J. & Benefield, P. (2001). Systematic Reviews of Educational Research: Does the medical model fit? *British Educational Research Journal*, 27, 527–541. <https://doi.org/10.1080/01411920120095717>
- Fonsén, E., Varpanen, J., Kupila, P. & Liinamaa, T. (2021). Johtajuuden diskurssit varhaiskasvatuksessa – valta ja vastuu johtajuuden jäsentäjinä. *Sosiologia*, 58(1), 54–69.
- Furu, A. C. & Heilala, C. (2021). Sustainability education in progress: Practices and pedagogies in Finnish early childhood education and care teaching practice settings. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 8(2), 16–29.
- Garvis, S., Phillipson, S. & Harju-Luukkainen, H. (2018). An introduction to early childhood education and care in the 21st century: an international perspective. Teoksessa S. Garvis, S. Phillipson & H. Harju-Luukkainen (toim.), *International perspectives on early childhood education and care: Early childhood education in the 21st century Vol I*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203730553>
- Graneheim, U. H., Lindgren, B. M. & Lundman, B. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse education today*, 56, 29–34. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.06.002>
- Hakkarainen, P. (2002). *Kehittävä esiopetus ja oppiminen*. PS-kustannus.
- Harju-Luukkainen, H., Itkonen, T. & Garvis, S. (2022). Where is the Mixing? Trends in Early Childhood Education and Care Research in the Nordic Countries. Teoksessa A. Keary, J. Scull, S. Garvis & L. Walsh (toim.), *Decisions and Dilemmas of Research Methods in Early Childhood* (s.97–111). Springer Nature. <https://doi.org/10.4324/9781003126577-10>
- Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus*. Edita Publishing Oy.
- Helenius, A. (2012). *Friedrich Fröbel: Ihmisten kasvatus*. Kirja kerrallaan.
- Helenius, A. (2020). *Kasvatuksen kulmakiviä. Henkilökuvia neljältä vuosisadalta*. Books on Demand.
- Hjelt, H. (2023). *TYÖNÄ VARHAISKASVATUS: Ammattilaisten puhetta suomalaisesta varhaiskasvatuksesta* [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Trepo-julkaisuarkisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-3137-5>
- Howitt, D. & Cramer, D. (2010). *Introduction to qualitative methods in psychology*. Pearson Education Limited.
- Hujala, E., Puroila, A.-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. (1998). *Päivähoidosta varhaiskasvatukseen*. Varhaiskasvatus 90.
- Hujala, E. (2007). Varhaiskasvatustiede varhaispedagogiikan suuntaajana. *Kasvatus*, 38(1), 51–58. <https://doi.org/10.1080/10948000709336531>

- Husa, S. & Kinos, J. (2005). Academisation of early childhood education. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 49(2), 133–151. <https://doi.org/10.1080/00313830500048865>
- Hännikäinen, M. (2013). Varhaiskasvatus pienten lasten päiväkotiryhmissä: Hoitoa, kasvatusta ja/vai opetusta? Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.), *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka* (s. 30–52). Vastapaino.
- Härkönen, U. (2003). *Mitä termit varhaiskasvatus ja esiopetus tarkoittavat?* Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 86. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Joensuun yliopisto.
- Kangas, J., Harju-Luukkainen, H., Brotherus, A., Kuusisto, A. & Gearon, L. (2019). Playing to Learn in Finland: Early Childhood Curricular and Operational Contexts. Teoksessa S. Garvis & S. Phillipson (toim.), *Policification of Childhood: Early Childhood Education in the 21st Century, Volume III* (s.71–85). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203730539-7>
- Kangas, J., Ukkonen-Mikkola, T., Harju-Luukkainen, H., Ranta, S., Chydenius, H., Lahdenperä, J., Neitola, M., Kinos, J., Sajaniemi, N. & Ruokonen, I. (2021). Understanding Different Approaches to ECE Pedagogy through Tensions. *Education Sciences*, 11(12), 790. <https://doi.org/10.3390/educsci11120790>
- Karila, K. (2013). Ammattisukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.), *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka* (s. 9–29). Vastapaino.
- Karila, K. & Kupila, P. (2023). Multi-Professional Teamwork in Finnish Early Childhood Education and Care. *International Journal of Child Care and Education Policy (Seoul)*, 17(1), 21–20. <https://doi.org/10.1186/s40723-023-00124-5>
- Kinos, J. (1997). *Päiväkotien ammattikuntien kamppailujen kenttänä*. Painosalama Oy.
- Kinos, J. (2004). Varhaiskasvatusoppiaineen määrittely ja määrittelyn muutokset Rauman ja Turun lastentarhanopettajakoulutusten opetussuunnitelmissa. Teoksessa R. Korhonen & A. Helenius (toim.), *Varhaiskasvatuksen koulutuksen alkutaival yliopistossa* (s. 21–38). Turun yliopisto. Rauman opettajankoulutuslaitos. Varhaiskasvatuksen koulutus. Julkaisuja n:o 1/2004.
- Kinos, J. (2008). Professionalism – A Breeding ground for struggle. Finnish day care centre as an example. *European Early Childhood Education Research Journal*, 16(2), 224–241. <https://doi.org/10.1080/13502930802141642>
- Kinos, J. & Virtanen, J. (2001). Lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen kivijalka lapsuuden sosiologiassa. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.), *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia* (s. 136–157). PS-kustannus.
- Kinos, J. & Virtanen, J. (2008). The Fourth Science of Education. Early childhood education as a discipline in the curricula of Finnish universities. *Nordic early childhood education research*, 1(1), 3–15. <https://doi.org/10.7577/nbf.237>
- Kinos, J., Rosqvist, L., Alho-Kivi, H. & Korhonen, R. (2021). Suomalaisen varhaiskasvatuksen työ- ja toimintatavat opetussuunnitelmissa. *Kasvatus & Aika*, 15(2), 22–42. <https://doi.org/10.33350/ka.99664>
- Komiteanmietintö 1974:15. (1974). *Varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitean mietintö*. Valtioneuvosto.
- Komiteanmietintö 1980:31. (1980). *Päivähoidon kasvatustavoitekomitean mietintö*. Valtioneuvosto.
- Lahdes, E. (1984). Varhaiskasvatus ja kasvatustiede. Teoksessa M. Ojala (toim.), *Varhaiskasvatustutkimus Suomessa* (s.19–34). Lastensuojelun keskusliitto.

- Laki lasten päivähoidosta 36/19.1.1973. (1973).
- Lincoln, Y. S. & Cannella, G. S. (2004). Qualitative research, power, and the radical right. *Qualitative inquiry*, 10(2), 175–201. <https://doi.org/10.1177/1077800403262373>
- Meretniemi, M. (2007). Elisabeth Alander 1958–1940 Uranuurtaja uranuurtajan rinnalla. Teoksessa *Ebeneser: 100 vuotta lasten hyväksi* (s. 71–84). Ebeneser-koulutus.
- Meretniemi, M. (2015). *Hyvä koti ja henkinen äitiys lastentarhatyön esikuvina. Aate- ja käsitehistoriallinen tutkielma Suomen varhaiskasvatuksen taustasta* [väitöskirja, Helsingin yliopisto]. HELDA-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0203-4>
- Niikko, A. (2001). *Esiopetuksen pitkä taival*. Joensuu University Press.
- Nummenmaa, A.-R., Karila, K., Joensuu, M. & Rönholm, R. (2007). *Yhteisöllinen suunnittelu päiväkodissa – Kehittämisstrategiana ongelma-perustainen työssäoppiminen*. Tampereen Yliopistopaino.
- Ojala, M. (1984). Varhaiskasvatus ja kasvatustiede. Teoksessa M. Ojala (toim.), *Varhaiskasvatustutkimus Suomessa* (s. 19–34). Lastensuojelun Keskusliitto.
- Ojala, M. (1985). *Varhaiskasvatuksen perusteita*. Kirjayhtymä.
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. Määräykset ja ohjeet 2022:2a.
- Onnismaa, E. (2010). *Lapsi, lapsuus ja perhe varhaiskasvatusasiakirjoissa 1967–1999*. Tutkimuksia 313. Kasvatustieteiden tiedekunta. Helsingin yliopisto. Yliopistopaino.
- Onnismaa, E.-L. & Paananen, M. (2019). Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmatradition muotoutuminen Suomessa 1970-luvulta 2010-luvulle. Teoksessa T. Autio, L. Hakala & T. Kujala (toim.), *Siirtymä ja ajan merkkejä koulutuksessa: Opetussuunnitelmatutkimuksen näkökulmia* (s. 189–220). Tampere University Press.
- Pianta, R. C., Hamre, B. K. & Nguyen, T. (2020). Measuring and improving quality in early care and education. *Early Childhood Research Quarterly*, 51, 285–287. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2019.10.013>
- Peltokorpi, E. L., Määttä, K. & Uusiautti, S. (2012). How to Ensure Ethicality of Action Research in the Classroom? *World Journal of Education*, 2(3), 32–42. <https://doi.org/10.5430/wje.v2n3p32>
- Puhakka, J. (2002). *Esi- ja alkuopetuksen kehittäminen Suomessa vuosina 1968–2000: aikalaisvaikuttajien selontekoja tapahtumista ja niihin vaikuttaneista seikoista*. Joensuun yliopisto.
- Raaitila, R., Liinamaa, T. & Tuominiemi, L. (2017). Tulevaisuuteen suuntaava varhaiskasvatustiede. *Kasvatus & Aika*, 11(3), 60–69.
- Ranta, S., Sajaniemi, S., Eskelinen, M. & Lämsä, T. (2021). Päivähoidosta varhaiskasvatukseen: pedagogisen toiminnan edellytykset suomalaisessa päivähoidossa ja varhaiskasvatuksessa. *Kasvatus ja aika*, 15(2), 60–72. <https://doi.org/10.33350/ka.103194>
- Ranta, S., Uusiautti, S. & Hyvärinen, S. (2022). The implementation of positive pedagogy in Finnish early childhood education and care: A quantitative survey of its practical elements. *Early child development and care*, 192(3), 425–441. <https://doi.org/10.1080/03004430.2020.1763979>
- Rosqvist, L., Kokko, M., Kinos, J., Robertson, L., Pukk, M., Kokko, M. & Barbour, N. (2019). Lapsilähtöinen pedagogiikka varhaiskasvattajien kanssa konstruoituna. *Journal of Early Childhood Education Research*, 8(1), 192–214.
- Ruokonen, I. (2007). Ebeneser lastentarhanopettajien kouluttajien muistoissa. Teoksessa M. Meretniemi, J. Rantala, J. Salminen & M. Takala (toim.), *Ebeneser: 100 vuotta lasten hyväksi* (s. 119–137). Ebeneser-koulutus.

- Ruokonen (2017). *Katsaus historiaan*. Lastentarhanopettajakoulutuksen 125. juhlavuoden verkkosivut. <https://ltokoulutus125.wordpress.com/tietoja/>
- Ruokonen, I., Tervaniemi, M. & Reunamo, J. (2021). The significance of music in early childhood education and care of toddlers in Finland: an extensive observational study. *Music Education Research*, 23(5), 634–646. <https://doi.org/10.1080/14613808.2021.1965564>
- Salo, A. (1939). *Pikkulasten kasvatus Uno Cygnaeuksen kansansivistysjärjestelmässä. I. Cygnaeuksen pikkulapsipedagogisten aatteiden ja pyrkimysten perustavat kehitysvaiheet* [väitöskirja, Helsingin yliopisto].
- Takala, A. (1984). *Mitä on varhaiskasvatus? Seminaariraportti lastentarhanopettajakoulutuksen kehittämisseminaarista 19–21.9.1984*. Opetusministeriö.
- Ukkonen-Mikkola, T. & Fonsén, E. (2018). Researching Finnish Early Childhood Teachers' Pedagogical Work Using Layder's Research Map. *Australasian Journal of Early Childhood*, 43(4), 48–56. <https://doi.org/10.23965/AJEC.43.4.06>
- Ukkonen-Mikkola, T., Yliniemi, R. & Wallin, O. (2020). Varhaiskasvatuksen työ muuttuu - muuttuuko asiantuntijuus? *Työelämän Tutkimus*, 18(4), 323–339. <https://doi.org/10.37455/tt.89217>
- van Oers, B. (2008). Learning and learning theory from a cultural-historical point of view. In B. van Oers, W. Wardekker, E. Elbers & R. van der Veer (toim.), *The transformation of learning: Advances in cultural-historical activity theory* (s. 3–12). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511499937.002>
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. (2018). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Virtanen, J. (1998). *Esiopetus – koulutuksellisen tasa-arvon sinetti?* [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Acta Universitatis Tampereensis; No. 624. Tampereen yliopisto.
- Virtanen, J. (2009). Lapsuudentutkimus haastaa muutoksiin varhaiskasvatuksen käytännöt. *Kasvatus & Aika*, 3(3), 167–185.
- Välimäki, A.-L. (1998). *Päivittäin: lasten (päivä)hoitojärjestelyn muotoutuminen varhaiskasvun ympäristönä suomalaisessa yhteiskunnassa 1800- ja 1900-luvulla* [väitöskirja, Oulun yliopisto]. Acta Universitatis Ouluensis, Oulun yliopisto.

KT, VTM Jarmo Kinon toimii dosenttina Turun yliopistossa

KT Samuli Ranta toimii yliopistonlehtorina Lapin yliopistossa

KT Heidi Harju-Luukkainen toimii professorina Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksessa

KT Heidi Chydenius työskentelee yliopisto-opettajana Helsingin yliopistossa.

KT, dosentti Tuulikki Ukkonen-Mikkola työskentelee yliopistonlehtorina Helsingin yliopistossa.

KT, Dosentti Jonna Kangas työskentelee vanhempänä yliopistonlehtorina Helsingin yliopistossa

KT, erityisopettaja Marita Neitola työskentelee yliopistonlehtorina Turun yliopiston Opettajankoulutuslaitoksella

KT, MuL Inkeri Ruokonen on emeritaprofessori Turun yliopistossa.

KT Arniika Kuusisto toimii professorina Helsingin yliopistossa.

Liite 1. Analyysiin valitut väitöskirjat.

1	Nislin, Mari	Nerve-wracking or rewarding?: a multidisciplinary approach to investigating work-related well-being, stress regulation and quality of pedagogical work among early childhood professionals.
2	Suhonen, Eira	Erytystä tukea tarvitsevan taaperon sopeutuminen päiväkotiryhmään: monitapaustutkimus vuorovaikutussuhteista ja niiden rakentumisesta.
3	Kaukoluo-to, Eeva	Onko varhaisen tuen päiväkotiki mahdollinen?: tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä.
4	Repo, Laura	Bullying and its prevention in early childhood education.
5	Syrjämäki, Marja	Leikkien, havainnoiden, kannatellen: vertaisvuorovaikutusta vahvistava pedagogiikka varhaiserytyiskasvatuksen toimintaympäristössä.
6	Meretniemi, Maija	Hyvä koti ja henkinen äitiys lastentarhatyön esikuvina: aate- ja käsitehistoriallinen tutkielma Suomen varhaiskasvatuksen taustasta.
7	Onnismaa, Eeva-Leena	Lapsi, lapsuus ja perhe varhaiskasvatusasiakirjoissa 1967–1999.
8	Paananen, Maiju	Imaginations of early childhood education: societal roles of early childhood education in a transnational era of accountability.
9	Sillanpää, Taina	Tila, lapsi ja toimijuus: lastentarha- ja päiväkotiarjen murrokset ja jatkuvuudet muistitietoaineistoissa.
10	Kuosmanen, Sinikka	Taidetarina: tutkimus varhaiskasvatuksen taidekasvatuksesta.
11	Kangas, Jonna	Enhancing children’s participation in early childhood education through the participatory pedagogy.
12	Pursi, Annukka	Yhteisen ymmärryksen rakentuminen aikuisten ja lasten välisessä leikissä: aikuisen roolit ja pedagogiset käytännöt varhaiskasvatuksen taaperoryhmässä.
13	Sairanen, Heidi	Towards relational agency in finnish early years pedagogy and practice.
14	Sihvonen, Irma	Tuloskortti muutoksen välineenä: tapaustutkimus tuloskortin käyttöönoton prosessista Helsingin kaupungin varhaiskasvatuksessa.
15	Rintakorpi, Kati	Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia.
16	Hautakangas, Merja	Lapsen itsesäätelytaitojen kehittyminen Muksuoppi-interventiassa: monimenetelmäinen tutkimus varhaiskasvatuksessa.
17	Tiihonen, Eeva	Varhaiskasvatuksen johtajuus suhteiden kautta toteutuvana ilmiönä.
18	Veijalainen, Jouni	Lasten itsesäätely lasten kuvaamien hallintakeinojen ja tunneilmaisun näkökulmasta.
19	Saarinen, Aino	Equality in cognitive learning outcomes: the roles of educational practices.
20	Tahkokallio, Leena	Lastentarhanopettajan ammatillinen kehittyminen havainnointiin perustuvan reflektion avulla
21	Vartiainen, Jenni	Kehittämistutkimus: pienten lasten tutkimuksellisen luonnontieteiden opiskelun edistäminen tiedekerho-oppimisympäristössä.
22	Yliverro-nen, Virpi	Esiopetuksen käsityö: kolme tapaustutkimusta esikoululaisista käsityötehtävien parissa.

23	Liikanen, Pirkko	Increasing creativity through art education among pre-school children.
24	Heiskanen, Noora	Children’s needs for support and support measures in pedagogical documents of early childhood education care.
25	Kovanen, Päivi	Oppiminen ja asiantuntijuus varhaiskasvatuksessa: varhaisen oppimaan ohjaamisen suunnitelma erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjauksessa.
26	Viitala, Riitta	Jotenkin häiriöks: etnografinen tutkimus sosioemotionaalista erityistä tukea saavista lapsista päiväkotiryhmässä.
27	Korkalainen, Paula	Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen: ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristöissä.
28	From, Kristine	”Että sais olla lapsena toisten lasten joukossa”: substantiivinen teoria erityistä tukea tarvitsevan lapsen toiminnallisesta osallistumisesta toimintaympäristöissään.
29	Ruutiainen, Ville	Marketization and privatization of early childhood education and care in Finland: shifts within and from universalism.
30	Koivisto, Päivi	”Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa”: päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi.
31	Kupila, Päivi	”Minäkö asiantuntija?”: varhaiskasvatuksen asiantuntijan merkitysperspektiivin ja identiteetin rakentuminen.
32	Karvonen, Pirkko	Päiväkotilasten lukuleikit: lukutaidon ja lukemistietoisuuden kehittymisen interventiotutkimuksessa.
33	Hangasmaa, Mervi	Lapsen oppimissuunnitelma: etnografinen seurantatutkimus eräässä päiväkotikoulukontekstissa.
34	Rautamies, Erja	The heart of collaboration: educational partnership in early childhood education as narrated by parents of a child exhibiting challenging behaviour.
35	Kankaanranta, Marja	Developing digital portfolios for childhood education.
36	Takala, Katari	3–4-vuotiaiden päiväkotilasten sosioemotionaalisten taitojen ilmeneminen ja arviointi liikunnassa.
37	Iivonen, Susanna	Early Steps -liikuntaohjelman yhteydet 4–5-vuotiaiden päiväkotilasten motoristen perustaitojen kehitykseen.
38	Soini, Anne	Always on the move?: measured physical activity of 3-year-old preschool children.
39	Halttunen, Leena	Päivähoitotyö ja johtajuus hajautetussa organisaatiossa.
40	Koivula, Merja	Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa.
41	Lämsä, Tiina	Näkyvä lapsuus: lapsuuskuva havainnointipäiväkirjassa ja television mainoskuviissa.
42	Tauriainen, Leena	Kohti yhteistä laatua: henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä.
43	Salminen, Jenni	The teacher as a source of educational support: exploring teacher-child interactions and teachers' pedagogical practices in Finnish preschool classrooms.
44	Vuorisalo, Mari	Lasten kentät ja pääomat: osallistuminen ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa.
45	Siippainen,	Sukupuolisuhteet, hallinta ja subjektifikaatio: etnografinen tutkimus las-

	Anna	ten ja aikuisten suhteista vuorohoitopäiväkodissa.
46	Liinamaa, Tarja	Merkityksellisen ohjaus- ja vuorovaikutussuhteen olemus lastentarhanopettajakoulutuksen ohjatussa harjoittelussa.
47	Lautamo, Tiina	Play assessment for group settings: validating a measurement tool for assessment of children's play performance in the day-care context.
48	Lehtinen, Anja-Riitta	Lasten kesken: lapset toimijoina päiväkodissa.
49	Kuukka, Anu	Lapset, ruumiillisuus ja päiväkodin järjestys: tutkimus ruumiillisuuden tuottamisesta ja merkityksellistymisestä lasten päiväkotiarjessa.
50	Peltoperä, Kaisu	Vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden rakentamat merkitykset varhaiskasvatuksen vuorohoidolle.
51	Salonen, Eija	Pienet lapset varhaiskasvatuksen vuorohoidossa: epätyypillisten varhaiskasvatusaikojen merkitys kuulumisen neuvottelulle ja rakentumiselle.
52	Ek, Terhi	Eettisestä osaamisesta yhteiskunnalliseen ymmärrykseen: varhaiskasvatuksen arjen hiljainen tieto ja hiljaisen tiedon siirtäminen.
53	Sopanen, Pauliina	Språköverskridande policy och verksamhet på ett samlokaliserat daghem.
54	Moilanen, Sanna	Managing the "triple demand": lone mothers' non-standard work hours and work-family reconciliation.
55	Ylönen, Hilikka	Taikahattu ja hopeakengät - sadun maailmaa: lapsi päiväkodissa sadun kuulijana, näkijänä ja kokijana.
56	Äärelä-Vihriälä, Rauni	"Dat ii leat dušše dat giella" = "Se ei ole vain se kieli": tapaustutkimus saamenkielisestä kielipesästä saamelaisessa varhaiskasvatuksessa.
57	Nivala, Veijo	Päiväkodin johtajuus.
58	Köngäs, Mirja	"Eihän lapsil ees oo hermoja": etnografinen tutkimus lasten tunneälystä päiväkotiarjessa.
59	Puroila, Anna-Maija	Kohtaamisia päiväkotiarjessa: kehysanalyttinen näkökulma varhaiskasvatustyöhön.
60	Parrila, Sanna	Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää: näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen.
61	Karjalainen, Satu	Doing joy: performances of joy in children's relations in early childhood and education settings.
62	Ukkonen-Mikkola, Tuulikki	Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskudessa.
63	Alila, Kirsi	Varhaiskasvatuksen laadun ohjaus ja ohjauksen laatu: laatupeuhet varhaiskasvatuksen valtionhallinnon ohjausasiakirjoissa 1972–2012.
64	Lundán, Arja	Kutsu dialogisuuteen: diskurssianalyttinen tapaustutkimus kasvattajan ja lapsen haasteellisesta vuorovaikutuksesta päiväkodissa.
65	Ahonen, Liisa	Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa.
66	Fonsén, Eliina	Pedagoginen johtajuus varhaiskasvatuksessa.
67	Rytkönen, Kirsi	Palveleva johtajuus varhaiskasvatuksessa.
68	Roos, Piia	Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta.
69	Holkeri-Rinkinen,	Aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa: diskurssianalyttinen tutkimus päiväkodin arjesta.

	Liisa	
70	Lindberg, Päivi	In search of affordances and visual quality: interpreting environments of children aged under three in seven Finnish day-care centres.
71	Virkki, Päivi	Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä.
72	Weckström, Elina	Kertoen rakennettu – toimien toteutettu: sosiaalisesti kestävä osallisuuden toimintakulttuurin rakentaminen varhaiskasvatuksessa.
73	Kettukan-gas, Titta	Perustoiminnot-käsite varhaiskasvatuksessa.
74	Kirvesnie-mi, Tiina	Tieto ja tiedon luominen päiväkodin henkilöstön kokemana.
75	Rantala, Krister	Ammatillinen varhaiskasvatus ja näyttötutkintojärjestelmä: tutkintotilaisuuksien kautta varhaiskasvatuksen ammattilaiseksi
76	Arvola, Outi	Varhaiskasvatus eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten osallisuuden ja oppimisen mahdollistajana.
77	Soukainen, Ulla	Johtajan jäljillä: johtaminen varhaiskasvatuksen hajautetuissa organisaatioissa laadun ja pedagogisen tuen näkökulmasta.
78	Wang, Yili	Young children’s peer relationships and interactions in small group settings.
79	Bäckman, Kerstin	Matematiskt gestaltande i förskolan.
80	Sandvik, Märta	”Jag har hittat mig själv och barnen”: barnträdgårdslärares professionella självutveckling genom ett pedagogisk-psykologiskt interventionsprogram.